

nega pesniškega sveta in skozi sleherno zbirko se odpira širši ali ožji pogled v občne pojave našega časa. Po duhovnem gostovanju pri teh pesnitvah nam ostaja prikus po nečem mladem in svežem, občutje rustikalnega duha te panonske in jadranske sredine, ki v novi banovini zopet tvori celoto hrvatske narodne in kulturne individualnosti. Poezija je najbolj poduhovljen in najbolj zgoščen izraz slehernega naroda, in če je nov priliv lirizma znamenje novih čustvenih in duhovnih osvojitvev hrvatskega naroda, tedaj bi bilo samo želeli, da bi visoki val kreativnega zanosa v poeziji tekel vzporedno z novim življenjem na drugih sproščenih področjih.

USTAVNA NAČELA FRANCOŠKE REVOLUCIJE V USTAVAH SODOBNIH DRŽAV

VITO KRAJGER

Pred 150 leti je francoska ustavodajna skupščina (Konstituanta) gradila temelje novi državni ureditvi družbe, ki je izšla iz francoske revolucije najprej v Franciji, nato pa v 19. stoletju v celi vrsti revolucij tudi drugod po kontinentu. Ustave, ki so jih Franciji dale razne njene skupščine, so služile tudi kasnejšim novim tvorbam za vzor.

Temeljni kamen vseh teh ustav je bila francoska deklaracija pravic iz l. 1789. (La Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen), ki proglašala za nedotakljive telesno, duhovno in gospodarsko svobodo posameznika in uvaja načelo enakosti pred zakoni. Obledela je pa kmalu in povsem izginila iz pisanih ustav držav 19. in 20. stoletja pravica državljanov, »zavrtni s silo vsako nezakonito dejanje, katero se hoče s silo izvršiti zoper nje« (čl. 10. in 11. Deklaracije, cit. po Pitamicu, »Država«, str. 196), kar je bilo povzeto po ameriški Deklaraciji neodvisnosti z dne 4. julija 1776., ki je proglasila: »Toda kadar dolga vrsta zlorab in prisvajanj zasleduje neprestano isti cilj in namero, da prisili ljudstvo pod popoln despotizem, ima to ljudstvo pravico in celo dolžnost, da odstrani tako vlado in postavi nove čuvarje za svojo bodočo varnost.« (Pitamic, prav tam.) Deklaracija iz l. 1789. našteva v čl. 2. kot naravne človeške pravice: svobodo, lastnino, varnost in odpor proti zatiranju.

Glede enakosti pravi Deklaracija iz l. 1789.: »Ljudje se rodijo in ostanejo svobodni in enaki v pravu. Socialne koristi morejo biti utemeljene samo v skupni koristi... Zakon mora biti enak za vse, kadar ščiti in kadar kaznuje. Vsi državljani, enaki v pogledu zakona, imajo enak dostop do vseh časti, javnih položajev in služb, po svoji sposobnosti in brez ozira na drugo razliko nego na njihove kreposti in zmožnosti.« (Pitamic, str. 220.) Meščanstvo je torej proglasilo enakost, »toda omejeno, 'družbeni koristi' podrejeno enakost. Priznalo je izrecno le davčno enakost, enakost pred zakonom in vsem enako pravico do služb s pogojem, da so zmožni. Pozabilo je, da na zmožnost vpliva bogastvo in zaradi pravice dedovanja tudi rojstvo« (Mathiez, Francoska Revolucija, I., str. 69).

Deklaracija pravic, katere nadaljnje vsebine ne bomo podrobneje navajali, je služila francoski ustavi iz l. 1789.—1791. za uvod. V ustavi sami se je

najobširneje obravnavalo vprašanje odnosa med kraljem in narodom, oziroma njegovim predstavništvom. Ustava je ohranila na čelu naroda dednega vladarja, ki pa ji je bil podrejen. Iz »Ludovika, po milosti božji kralja Francije in Navare«, je postal 10. oktobra 1789. »Ludovik, po milosti božji in državni ustavi kralj Francozov« (Mathiez, I., str. 91). Nekoliko spremenjena je ta formula prešla v vse ustave držav z monarhom na čelu v 19. in 20. stoletju. Državno ustavo je nadomestila »volja naroda«. Pooblaščenec božje previdnosti je postal pooblaščenec naroda. Iz gospodarja dežel je postal poglavar državljanov, plačan uradnik, ki je bil tudi odstavljen, če je zagrešil veleizdajo.

Kralj je ohranil pravico izbirati ministre, ki pa niso smeli biti člani skupščine. Poleg tega je imenoval visoke uradnike, poslanike, maršale in admirale, dve tretjini kontraadmiralov, polovico generalov in brigadnih majorjev, mornariških kapitanov in orožniških polkovnikov, tretjino polkovnikov in podpolkovnikov, šestino mornariških poročnikov. Ostale je postavljala skupščina. Vodil je še diplomacijo, ni pa smel več napovedovati vojne ali podpisati kakršne koli pogodbe brez predhodne odobritve skupščine.

Del zakonodajne oblasti je kralj obdržal teoretično s pravico odločilnega veta, ki ga pa ni smel uporabiti niti pri ustavnih niti pri fiskalnih zakonih, niti pri sklepih o odgovornosti ministrov, brez katerih podpisa kralj ni smel ničesar ukreniti. Edino zakonodajno telo v državi je bila skupščina, voljena na dve leti. Kralj je ni smel razpustiti in poslanci so bili nedotakljivi. Skupščina je imela pravico vpogleda v poslovanje ministrov, finančne prerogative, nadzorstvo nad diplomacijo in še celo vrsto drugih pravic. Na podlagi vsega tega je bilo zakonodajno telo prva oblast v državi. »Francija je bila navidez še monarhija, dejansko pa je bila že republika, in sicer buržoazna republika« (Mathiez, I., str. 94).

To je najbolj razvidno iz ureditve volilnega reda v ustavi sami. Državljanje je delila v aktivne in pasivne. Slednji niso imeli volilne pravice in jih je bilo okrog 22 milijonov, dočim je bilo aktivnih le 4 milijone. Samo državljani, ki so plačevali neposrednega davka vsaj toliko, kolikor je bilo treba v njihovem kraju plačati za tri delovne dni, so se smeli aktivno udeleževati javnega življenja. Pozneje so bili pogoji za vstop med aktivne državljane še poostreni in šele revolucionarni odbor je uvedel splošno volilno pravico. Po prvi ustavi tudi aktivni državljani niso volili neposredno članov skupščine, marveč volilne može, in ti šele so volili poslance. Poslance pa so morali izbrati iz vrst volilnih mož, ki so plačevali vsaj eno srebrno marko (približno 50 frankov) davka in ki so poleg tega imeli še kako zemljišče. Ustava je torej sicer »odpravila privilegije rojstva, ohranila in utrdila pa je z bogastvom zvezane privilegije« (Mathiez, I., str. 94).

Ustava je razdelila Francijo v departemente, distrikte, kantone in občine. Departementi so se svobodno upravljali. Volili so svet, ki je izvolil iz svoje srede osemčlanski direktorij. Nadzorstvo je imel v rokah generalni prokurator, ki ga je tudi volila departementska skupščina ali svet. Osrednja oblast torej ni imela v departementu nobenega direktnega zastopnika. Zakone so izvajali sami voljeni uradniki. Distrikti so bili enako organizirani. Kantoni so bili najnižje volilne enote — v kantonskih skupščinah so volili volilne može — in obenem sedeži mirovni sodnikov. Občinske uprave in župana so volili vsi aktivni državljani občine za dve leti. Občine so imele zelo obsežno pristojnost. Po njih so departementi in distrikti izvajali zakone,

pobirali davke. Imele so pravico razpolagati z narodno gardo in oboroženo silo. Uživale so široko avtonomijo. Župani so sicer lahko bili odstavljani, občinska skupščina sama pa ni smela biti razpuščena. Tako je »Francija nagloma prešla od dušečega birokratičnega centralizma starega reda k najširši decentralizaciji« (Mathiez, I., str. 97).

Tudi sodstvo so do temeljev reformirali. Stara fevdalna, za posamezne sloje in razrede urejena sodišča so odpravili in jih nadomestili z voljenimi sodnimi oblastvi, ki so sodila za vse enako. V kantonih so poslovala mirovna sodišča, sestavljena iz enega sodnika in šest prisednikov. Vse so volili iz vrst voljivih državljanov. Sodila so v prvi instanci v denarnih zadevah do sto liber. Distriktna sodišča so bila sestavljena iz petih sodnikov-pravnikov, voljenih za dobo šest let. V kazenskem sodstvu so prekrške sodila občinska sodišča, prestopke kantonalna mirovna sodišča, zločinstva pa sodišča treh sodnikov na sedežu departementa. Ob strani teh sodnikov sta stali dve poroti, obtožna iz osmih članov je odločala o utemeljenosti postopanja, in sodna iz dvanajstih članov, ki je odločala o obdolženčevem dejanju. Poroto so sestavljali le bogati meščani, ki so plačali neposrednega davka v vrednosti deset delovnih dni. »Tako je . . . kazensko sodstvo za zločine ostalo razredno sodstvo.« (Mathiez, I., str. 100.) Prizivnih sodišč ni bilo. Kot prizivna sodišča so poslovala medsebojno distriktna sodišča. Odpravljani so bili privilegiji advokatov. Vsakdo se je lahko sam zastopal ali zagovarjal ali si izbral uradnega zastopnika. Kasacijsko sodišče, ki so ga sestavljali po en sodnik iz vsakega departementa, je smelo razveljaviti sodbe nižjih sodišč iz formalnih razlogov. Za administrativne spore ni bilo posebnega sodišča. Državnega sveta ni bilo. Za ministre se je sestavilo »Visoko sodišče« iz vrst kasacijskih sodnikov in »visokih« porotnikov. Sodišča so bila neodvisna od kralja. »Pravico so sodišča sicer še vedno izrekala v imenu kralja, toda dejansko so jo delila v imenu naroda« (Mathiez, I., str 101).

Namenoma smo nekoliko podrobneje podali vsebino prve francoske ustave v revoluciji. Ni ta ustava sicer sama po sebi služila za neposreden vzorec ustavam kasneje nastalih držav. Ustave le-teh so sestavljali mnogo bolj pod vplivom ustavno-pravne teorije iz predrevolucijske dobe. Ker pa predstavlja francoska ustava iz let 1789—1791 prvo praktično uporabo in dejansko uzakonitev navedenih načel, uveljavljenih že prej v ustavno-pravni teoriji, je bilo potrebno podrobneje se spoznati z njenimi določbami, preden preidemo na ustave skupine sodobnih držav, nastalih po vojni.

Po prvi svetovni vojni so nastale številne nove narodne države, razpadle so pa tudi nekatere predvojne polfevdalne in meščanske državne tvorbe, kakor so bile carska Rusija, Vilhelmova Nemčija in Habsburška Avstro-Ogrska. V ustavah držav, ki so zrasle na ruševinah navedenih treh najzaostalejših državnih tvorb iz predvojne dobe, so se močno odražale socialne tendence kot rezultat povojnega vrenja v Evropi in razgibanosti delovnih množic, ki jih je vodil zrevolucionirani proletariat. Dočim je Deklaracija pravic iz l. 1789. štela med gospodarske temeljne pravice le lastnino, se po vojni pod vplivom delavskega gibanja uvajajo v ustave novih držav in republik še nove gospodarske pravice, med njimi v prvi vrsti pravica do dela, n. pr. v nemški iz l. 1919. in jugoslovanski iz l. 1921. Nemška ustava postavlja načelo, da se mora vsakemu državljanu dati možnost pridobitnega dela; ako pa ta možnost ni podana, je treba skrbeti za njegov preužitek.

Dalje pripoznava možnost socializacije gospodarskih podjetij pod pogoji, ki veljajo za razlastitev. (Pitamic, Država, str. 218.) V ustave se začne vnašati koalicijska svoboda, pravica delavstva do svobodnega združevanja za dosego boljših delovnih in gospodarskih pogojev, ki so jo zakoni prve francoske revolucije nasprotno izrecno prepovedali. Skratka, v ustave povojnih držav je prodrla ideja socialne pravičnosti proti neomejenemu liberalizmu predvojne dobe.

Po vojni pa je nastala razen novih narodnih držav, ki so vznikle iz ruševin Avstro-Ogrske, Nemčije in carske Rusije, na večini ozemlja poslednje tudi povsem nova družbena tvorba, socialistična država. Samo po sebi je umevno, da so zgoraj omenjene nove tendence, izvirajoče iz delavskega gibanja, v tej državi prišle najbolj do izraza in da so še mnogo globlje prodrle tudi v samo družbeno strukturo države, dočim so n. pr. v »socialistični« Nemčiji pod Weimarsko ustavo ostale skoro izključno omejene na tekst te ustave. Ustava, ki jo je socialistična država sprejela l. 1936., je podoben svojevrsten ustavni dokument med ustavami drugih držav v Evropi in na svetu, kakor je bila pred 150-timi leti prva ustava revolucijske Francije med ustavami obdajajočih jo fevdalnih držav. Primerjava med obema je tedaj nad vse zanimiva, posebno še, če pritegnemo kot vmesno stopnjo med obema naprednejše določbe po vojni na novo nastalih držav, ki so pod vplivom delavskega gibanja sprejele v svoje ustave, kakor je bilo že zgoraj navedeno, celo vrsto novih določb, ki jih v ustavah meščanskih držav pred vojno ne najdemo. V socialistični državi sta bili sicer pred ustavo iz l. 1936. v veljavi že dve ustavi, prva iz l. 1918. in druga iz l. 1924., vendar pa je ustava iz l. 1936. najbolj primerna za tako primerjavo, ker že sloni na docela zgrajeni socialistični družbi, dočim sta njeni predhodnici še odražali borbe s preostanki kapitalističnega družbenega ustroja.

Glede sistematike se ustava socialistične države ne razlikuje bistveno od ustave Francije iz l. 1789—1791. Dočim pa je slednji služila Deklaracija človeških in državljanskih pravic za uvod, uvršča ustava socialistične države te pravice šele med svoje predzadnje določbe. Z njimi se bavi 10. oddelek ustave. Delimo jih lahko v dve skupini: tiste, ki jih pozna tudi prva francoska ustava, in nove, ki jih najdemo šele v ustavi socialistične države in do neke mere tudi v ustavah na novo nastalih povojnih držav, kakor smo že spredaj omenili. Pravica do dela je n. pr. Deklaraciji pravic neznana, najdemo jo pa v nekaterih ustavah povojnih držav, med drugim tudi v naši Vidovdanski ustavi. Sovjetska ustava se od ustav povojnih držav razlikuje v toliko, da vsebuje — kakor ustava Weimarske Nemčije — tudi vsebino pravice do dela: pravica državljanov, da dobe delo, ki je plačano v skladu z njegovo količino in kakovostjo (čl. 118). Druga, povsem nova pravica, ki je ne najdemo tudi v nobeni ustavi povojnih držav, je pravica državljanov do odmora. Ta pravica je v SZ zajamčena s sedemurnim zakonitim delovnim časom, z uzakonitvijo vsakoletnih plačanih dopustov, z zgraditvijo posebnih sanatorijev, počitniških domov in klubov za oddih (čl. 119). Nadaljnja novost te ustave je ta, da jamči tudi za obvezno starostno, nezgodno in bolezensko zavarovanje vsakemu državljanu, kar pa najdemo tudi v Weimarski ustavi predhitlerjevske Nemčije. Ta pravica sloni na socialnih zavarovanjih, na brezplačni zdravniški pomoči vsem delovnim slojem in na obsežni mreži zdravilišč (čl. 120). Izrecno uzakonjuje ta ustava tudi enakopravnost žen z

moškimi v vseh panogah gospodarskega, državnega, kulturnega in družbeno-političnega življenja. Poleg teh novih, izrazito delavskih državljskih pravic, vsebuje zadnja ustava SZ tudi vse ostale temeljne pravice: enakost pred zakoni in vsepovsod v Zvezi ne glede na nacionalne in rasne razlike, pravico do izobrazbe, svobodo govora, tiska in zborovanja, nedotakljivost osebe in stanovanja in pisemsko tajnost. Nova je tudi pravica azila za vse inozemce, ki so preganjani zaradi narodno-osvobodilnih borb, zaradi svoje znanstvene dejavnosti in zaradi borbe za interese proletariata. Cerkev je v Zvezi ločena od države in šola od cerkve. Vsem državljanom se priznava pravica opravljanja in sodelovanja pri verskih opravilih, kakor tudi svoboda protiverske propagande.

Najsvetejša vseh temeljnih pravic v meščanski družbi je lastninska pravica. Francoska Deklaracija pravic iz l. 1789. jo definira v zadnjem odstavku: »Lastnina, ki je sveta in nekršljiva pravica, se ne sme nikomur vzeti, izvzemši ako to zahteva zakonito ugotovljena javna potreba, in pod pogojem pravične in naprej plačljive odškodnine« (Pitamic, Država, str. 217). Take določbe ne najdemo v sovjetski ustavi našete med temeljnimi pravicami državljanov, marveč v prvem oddelku ustave, ki govori o ustroju družbe. Tu je govora o socialistični lastnini proizvodnih sredstev, ki ima bodisi obliko državne, vsenarodne lastnine, ali pa zadružno-kolhozne lastnine. Vsenarodno premoženje so zemlja, vode, gozdovi, podjetja in tovarne, ves promet, banke, pošta in telegraf, državna in občinska podjetja. Lastnino kolhozov in zadrug pa predstavljajo njihova podjetja z vsem živim in mrtvim inventarjem in stavbami. Zemlja, ki jo kolhozi obdelujejo, ni njihova last, marveč last države, pripada pa jim v trajno brezplačno uživanje.

Poleg socialistične lastnine pa obstoji v SZ tudi še zasebna lastnina. Vsaka kmetija v sestavu kolhozov ima pravico užitka na koščku zemlje v neposredni bližini kmetije, v zasebni lastnini pa ima hišo, v kateri stanuje kmečka gospodinja, vrt za gospodinjstvo, domače živali, perutnino in mali kmečko-gospodarski inventar. Poleg socialističnega načina gospodarstva se priznava tudi še zasebno gospodarstvo kmetov in malih obrtnikov, ki sloni na osebni delu in izključuje izkoriščanje tujega dela. Zasebna lastnina državljanov v obliki njihovih dohodkov od dela in prihranka, njihovih hiš in predmetov v gospodinjstvu, stvari osebne udobja in porabe, kakor tudi pravica dedovanja predmetov zasebne lastnine, je zaščiten v zakonu.

Vojna je prinesla tudi velike spremembe v prerogative vladarjev in poglavarjev države. V prvih ustavah povojnih držav so te prerogative nad vse omejene. Večidel so prešle na parlament, brez čigar odobrenja poglavar države ne more ničesar ukreniti. To velja seveda v glavnem za republike, dočim se je v monarhiji delila oblast med oba ustavna faktorja. Socialistična država je tudi v tem vprašanju ubrala čisto svoja, nova pota.

Posle, ki jih v meščanskih republikah in kraljevinah opravljajo predsedniki republik ali vladarji, opravlja v socialistični državi presidium (predsedstvo) vrhovnega sveta, ki ga voli slednji in ki ga sestavljajo: predsednik, 11 namestnikov, tajnik in 24 članov. To predsedstvo je v vsem podrejeno vrhovnemu svetu, ki ga sestavljata dve zbornici: zvezni svet (sovjet) in svet (sovjet) narodnosti. V prvega volijo poslance državljski socialistične države, in sicer pride na 300.000 volilcev en poslanec, v drugega pa volijo zastopnike državljski zveznih republik, in sicer vsaka zvezna republika po 25, vsaka

avtonomna republika po 11, avtonomne oblasti po 5 in narodnostni okraji po enega zastopnika. Predsedstvo sklicuje obe zbornici na zasedanje, ju razpušča, če se v kakem vprašanju ne skladata, in razpisuje nove volitve, postavlja narodne komisarje in jih odpoklicuje, če zbornici ne zasedata, ratificira mednarodne pogodbe, akreditira poslanike tujih držav, odreja splošno mobilizacijo, če je država napadena, kar vse se v bistvu sklada s prerogativami vladarjev še obstoječih monarhij. Vidimo torej, da funkcijo poglavarja države vrši v socialistični državi več ljudi skupaj, 42 po številu, med katerimi tudi predsednik presidiuma nima nobenih večjih pravic od drugih članov. Za vsa svoja dejanja in ukrepe je predsedstvo odgovorno vrhovnemu svetu. Ta tudi na skupni seji obeh zbornic imenuje vlado — svet narodnih komisarjev, ki je ob zasedanju zbornic odgovoren in podrejen vrhovnemu svetu, kadar ta ne zaseda, pa predsedstvu. Svet narodnih komisarjev je najvišji upravni in izvršni organ Zveze. Sestavljajo ga predsednik, njegov namestnik, predsednik državne načrtna komisije, predsednik glavne kontrole, narodni komisarji Zveze, predsednik komisije rezerv, predsednika odbora za umetnost in odbora za višje šole. Zvezni narodni komisarji so: za zunanje zadeve, zunanjo trgovino, promet, pošto in brzojav, vodni promet, težko industrijo in obrambno industrijo. Zvezne republike pa imajo narodne komisarje za živilsko industrijo, lahko industrijo, lesno proizvodnjo, poljedelstvo, za sovhoze (državna imetja), finance, notranjo trgovino, notranje zadeve, pravosodje in zdravstvo. Ostali organi Zveznih republik so analogni organom Zveze s podobnimi kompetencami.

Teritorialno razpada socialistična država na enajst zveznih držav, 22 avtonomnih republik in 9 avtonomnih oblasti ter nudi tudi v tem pogledu pravo nasprotje centralistično urejeni francoski republiki iz revolucijske dobe v departemente, distrikte, kantone in občine. Enajst zveznih držav, ki vse leže na mejah socialistične države z drugimi državami, ima v ustavi zajamčeno pravico, izstopiti iz Zveze in postati tako vsak čas samostojen subjekt mednarodnega prava. Avtonomne republike te pravice nimajo, ker leže v notranjosti države. Vse te države razpadajo upravno v dežele, oblasti, avtonomne oblasti (manjši nacionalno strnjeni otoki), okrožja, okraje in mestne in vaške občine. Upravne posle vrše v njih sveti (sovjeti) navedenih upravnih edinic oziroma njihovi izvršni odbori.

Nadaljnjo podobnost med redom revolucionarne Francije pred 150. leti in ureditvijo socialistične države najdemo v okolnosti, da se vsi organi države, zakonodajni, upravni in sodni, volijo s tajnim glasovanjem, pri katerem sodelujejo vsi nad 18 let stari državljani obeh spolov. Sodna razdelitev zveze se sklada z upravno in ima vsaka navedenih edinic svoje sodišče, ki je predpostavljeno nižjim sodiščem. Vrhovnega državnega tožilca voli vrhovni svet, ostale pa postavljajo državni tožilci zveznih republik, ki jih spet izvolijo vrhovni sveti teh republik.

S tem smo do neke mere izčrpali primerjavo med ustavno-pravnimi načeli in ureditvami revolucionarne Francije pred 150. leti in naprednejšimi povojnimi državami. Če na kratko strnemo rezultate te primerjave, moramo ugotoviti, da so načela, ki so izšla iz francoske revolucije in so bila v nji do neke mere prvič tudi uvedena v prakso, proniknila zadnjih 150 let globoko v zavest najširših ljudskih plasti po vsem svetu, kar je bil rezultat nadaljnjih revolucij, ki jih je doživljala Evropa v letih 1848. in 1918., ter se zlasti po vojni tudi v praksi vedno bolj uveljavila. Res je, da je prvim povojnim letom

sledeča doba totalitarizma pometla v mnogih državah s temi načeli v veljavnih ustavah, toda s tem jih ni izbrisala iz zavesti množic. Razvoj dogodkov v zadnjem letu pri nas in okoli nas dokazuje, da ta načela in demokratske svoboščine ne samo žive v zavesti ljudstev Evrope in sveta, marveč tudi, da se bližamo dobi, ko bodo zopet z vso silo udarila na plan, da se končno veljavno in za vedno utrdé.

POGLED NA SLOVENSKO POVOJNO DRAMO

VLADIMIR PAVŠIČ

Vrnitev moža, ki po dolgih letih ujetništva pride domov in najde svojo ženo poročeno — motiv, ki je po svetovni vojni postal znova aktualen, pri nas ga je obdelal med drugim tudi Vombergar v svoji Vrnitvi, o kateri sem govoril že v poglavju o kmečki drami — je osnova, na kateri je zgradil svojo Pravljico o rajski ptici Makso Šnuderl. Dramo sta vpriporili obe vodilni slovenski gledališči (1930/31), izšla je v LZ in v knjigi. Breda, ki ji je mož padel nekje v daljni Rusiji, je nekaj časa trpela in žalovala, nazadnje pa se je navezala na Toneta, si ustvarila nov dom, rodila otroke in se povsem vdala novemu življenju. Nič ni bolj naravnega kot to njeno ravnanje. A nenadoma, po dolgih letih se vrne njen prvi mož. Kaj sedaj? Niti na misel ji ne pride, da bi Toneta zapustila, vendar pa se sčasoma vda pritisku svojega prvega moža, ki se sklicuje na božje in človeške pravice. Oblast vrne Francetu njegovo ženo, toda sedaj šele spozna, da se je varal. Breda ni žena, o kateri je sanjal v ujetništvu, žena, ki jo je nosil globoko v svojem srcu, marveč njemu docela tuja in hladna računarka. Menih, ki ga je očaralo petje pravljicne ptice, je na zadnje spregledal in spoznal resnico v vsej njeni vsakdanji banalnosti. France ne vzdrži tega spoznanja in gre v smrt. A tudi Tone, ki je brezčuten, posloven človek, izrabi situacijo in zavrže Bredo, ko mu hoče takoj po Francetovem samomoru znova pasti okoli vratu. Kar neprijetno učinkuje, je dialog, ki sicer ni brez neke miselne globine, a je nekoliko bizarna mešanica lirizma, patetike in psihologizma. Drugo, kar jemlje dramati prepričevalnost, je precej nespretno vpleten motiv pravljice o rajski ptici, ki dejanje spremlja in ilustrira. Tretja slaba stran je psihologija oseb. France, ki naj bi bil nekak idealist, ravna bolj egoistično kakor egoistka Breda in brezčutno mrzli Tone. Povsem odveč je, da France izpregleda šele na koncu drame, saj se mu je Breda že takoj ob prvem srečanju razodela v vsej svoji vsakdanji resničnosti. Zadrževanje njegovega »spoznanja« je docela umetno, saj bi se morala drama sicer prehitro zaključiti. Za razčiščenje konflikta, ki je nazadnje docela etičnega značaja, je bilo prav nepotrebno vnašati denarne zadeve. Prav tako je tudi četrta oseba, ki stoji ob tem trikotu, po sili vmešana v dejanje. Pravljičice o rajski ptici skoro ne morem primerjati s Frankovo dramo Karel in Ana, čeprav je ta bržkone močno vplivala na Šnuderla. — Razen Pravljičice je napisal Šnuderl nekaj enodejank, ki jih veže med sabo skupna ideja in imajo tudi skupen naslov: Lopovščine. Igrali sta jih prav tako obe vodilni gledališči (1937/38). V dokaj spretno zgrajenih in duhovito napisanih scenah razkriva avtor tiste male »lopovščine« vsakdanjega življenja, ki jih marsikdaj zagrešimo bolj lahkomišelnost kot s polno zavestjo odgovornosti. Vendar se mi zdi, da je napisal te enodejanke bolj jurist in artist kakor globoko etično doživljajoč človek, ki ga boli še tako majhno moralno nesoglasje v človeški osebnosti. Šnuderl v svojih delih, ki povečini zajemajo iz meščanske sredine, ni socialni kritik in tudi nima podobnih pretenzij. Je samo duhovit, a hladen psiholog, ki mu analizo marsikdaj pokvari potreba po »globokih« in liričnih scenah.